

КАРТА КАО ПОМОЋНО СРЕДСТВО У МЕДИЈАВИСТИЦИ

Сажетак: На карту као помоћно средство у медијавистици је у историјској науци указано. Посебно су томе допринели радови Г. Шкриванића, И. Синдик, Г. Томовић и других. Указујући на већ постојеће радове али и захваљујући дигитализацији и доступности нових карата могуће је извршити убијацију неких локалитета који су до сада у науци били непознати. Истражујући област Будве и њене епископије у средњем веку међу ретке романске топониме убрајамо *Fontani*, *Fiumini* и *Arcere* а које је забележио будвански каноник Петар Марковић. На основу карте из XVII века а коју је израдио *Eraut*, *Napoleone Francesco* биће учињен покушај да се изврши убијација једног од три наведена топонима. Тиме ће бити показан значај карте у медијавистици али и потреби да се што више карата које су дигитализоване и оне које нису а које се налазе у националним библиотекама у Италији, а посебно оној у Венецији, прегледају како бисмо искористили што више података које би оне могле да нам пруже.

Кључне речи: карта, медијавистика, картографија, Будва, романски топоними

Када је у питању уводни део рада нећемо почети са набрајањем историчара, што домаћих, што страних, који су допринели развоју картографије и указали на значај карте као помоћног средства у историји, па самим тим и у медијавистици. На почетку ћемо пренети причу Луиса Керола.¹ Он је испричао занимљиву причу о немачким картографима. Немачки картографи су познати као вешти и веома добри картографи. Картографи који су увек тежили ка савршенству. Као такви желели су да направе савршену карту Немачке, карту у размери 1:1. Схвативши да би било немогуће у тој размери начињена карта да се отвори, један од картографа је онда предложио да Немачка буде карта Немачке. Она би била тачне величине и пропорције, савршена карта.

Кнут Ђелстали, преносећи такође ову причу у својој књизи *Прошлост није више што је некад била*, изнео закључак да једно историјско истраживање и приказивање не може бити само пука репродукција стварности тако што ће научник мање-више механички средити све податке. „Не можемо само пасивно регистровати. Не можемо урачунати све. Потребно нам је оруђе, које нам помаже да изаберемо како ћемо ићи даље. Стварамо модел“².

¹ Писац књиге *Алиса у земљи чуда*.

² Knut Čelstal, *Prošlost nije više što je nekad bila*, Beograd 2003, 162. (О моделу даље 162–179).

Карта као модел је и гледиште историчара Питера Берка. Берк износи виђење да код карте као и код модела, корисност зависи од изостављања неких елемената стварности. Модел је интелектуална конструкција која поједностављује стварност како би нагласила оно што је опште и типично и што приказује групу сличних елемената. Карту треба посматрати као извор, као модел који може да поставља питања али и да пружа одговоре.³ Оно на шта треба посебно обратити пажњу јесу предуслови критичке употребе карте. Познавање њеног места у картографској традицији, однос према ранијим картама, аутентичност, зависности од ранијих извора итд. Све су то основни кораци којима треба приступити приликом рада са картама.⁴ Овакав поглед, излагање али и (његова) оправданост се огледа у питању које поставља С. Ћирковић: „Није ли и код историографије као код картографије за тачност потребна велика размера, није ли тачност могућно постићи тек кад на великој површини карте представљамо малу површину земљишта, кад је излагање довољно подробно и пространо да узима у обзир што је могућно више појединости и конкретних околности?“⁵

Требало би на самом крају овог дела и напоменути и дефиницију историје коју је дао Е. Х. Кар: „...проучавање човека и његове околине, дејства човека на околину и околине на човека. Циљ проучавања је исти: да се повећа човеково разумевање и савладавање окружења.“⁶ Управо ова дефиниција приближава се у великој мери коначном дефинисању карте. Стога је и сасвим јасна повезаност и узајамност картографије и историографије.⁷ Зато је тешко замислити рад модерних историчара без карте, карте као историјског извора.⁸

Картографија има дугу и интересантну историју која добро рефлектује стање културне активности али и људске перцепције света, у различитим периодима.⁹ Картографија се развијала још од старог века, да би свој врхунац у старом веку доживела у раду Клаудија Птоломеја.¹⁰ Из овог периода свакако треба напоменути и Појтингерову таблу (лат. *Tabula Peutingeriana*).¹¹ Средњовековне карте у историји картографије представљају, у географском смислу, неуспеле

³ Peter Berk, *Istorija i društvena teorija*, Beograd 2002, 36.

⁴ Сима Ћирковић, *Сведочење карте у: Историографији и методологији*, Београд 2007, 255. даље (С. Ћирковић, *Сведочење карте*).

⁵ Исто, 259.

⁶ Е. Н. Carr, *What is History?*, 86.

⁷ Весна Иконовић, Драгица Живковић, *Методолошки концепти картографије*, Гласник српског географског друштва, свеска LXXXVII - бр. 2, Београд 2007, 153–164.

⁸ С. Ћирковић, *Сведочење карте*, 255–256.

⁹ Norman J. W. Thrower, *Maps and men, An examination of cartography in relation to culture and civilization*, New Jersey, 1972, 1–2. (даље N. Thrower, *Maps and men*).

¹⁰ Више о античкој картографији и њеном значају за наше просторе види у: Г. Шкриванић, *Monumenta cartographica Jugoslaviae I*, Античке карте, Београд, 1975.

¹¹ Ова мапа представља средњовековну копију мапе римских путева, која се данас налази у *Österreichische Nationalbibliothek* у Бечу. Добру реконструкцију карте уз помоћ технологије може се видети на сајту: <http://www.omnesviae.org/>. (16.9.2013). Док саму мапу можемо видети на сајту: <http://www.euratlas.net/cartogra/peutinger/index.html> (16.9.2013).

компилације, тада већ старих података са античких карата и спекулативне фикције. Развој карте у средњем веку имао је два различита тока. То су такозване Т-О карте настале под утицајем схоластичког учења цркве и њене представе о свету и земљи, и друге, велике карте света у боји од којих је сачувано свега неколико примерака. Другим током су се развијале тзв. поморске или портоланске карте¹² а пре свега услед развоја поморства.¹³ Таквим приступом средњовековне карте су биле најчешће сведене на грубе цртеже. Оне показују да се од Птолемејеве карте и његовог рада мало напредовало. Карте у периоду од VI до XIV века се често називају и *манастирске карте*, наравно по месту настанка. Код ових карата је и оријентација по Библији, па је зато Исток стављен у врх карте. Због тога су знања античких картографа много боље искористили арапски картографи. За нас је од посебног значаја Идрисијева карта света (*Tabula Rogeriana*). Карта представља компилацију из Птолемејеве *Географије*, арапских извора и географских знања западне Европе тог доба. Међутим, Европа је за Идрисија дознала тек 1592. када је у Риму штампано скраћено издање *Географије*.¹⁴ Почетак XV века¹⁵ обележава ново раздобље у европској картографији. Напуштају се крути принципи средњег века, пре свега хришћанско-теолошки поглед на свет и науку.¹⁶ Од посебног значаја за картографију наших предела, пре свега приморја, јесте италијанска картографија која је доживела свој процват у XVI веку. Италија је постала центар за производњу и трговину¹⁷ географским картама.¹⁸ Иако је Венеција, Италија генерално, са новим географским открићима полако заостајала за другима у картографији и даље је имала значајна имена у овој области. На првом месту треба издвојити Коронелија

¹² О поморским картама види у: Г. Томовић, *Поморска карта Ангелина Дулцерта из 1339. г.*, ИЧ 19 (1972), 79–99; Г. Томовић, *Југословенске земље на средњовековним поморским картама*, у Monumenta cartographica Jugoslaviae [Картографска грађа]: средњовековне карте. II; Т. Campbell, *Portolan Charts from the Late Thirteenth Century to 1500*, 371–463, in: Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean Ed. by J. B. Harley and David Woodward, University of Chicago Press, 1987. (са старијом литературом).

¹³ Г. Томовић, *Територија Србије на картама до 1600. године*, 26, у: Д. Срејовић, *Србија и суседне земље на старим географским картама*, Београд, 1991; С. Мишић, *Хидрографија српских земаља на старим географским картама*, Гласник Историјског архива Ваљева, 34 (2000), 41–52. даље (С. Мишић, *Хидрографија српских земаља на старим географским картама*).

¹⁴ С. Мишић, *Хидрографија српских земаља на старим географским картама*, 41–42.

¹⁵ Рад који се бави нашим простором до XV века: Г. Томовић, *Српске земље у европској картографији до краја XV века*, у: Средњовековна историја Црне Горе као поље истраживања: зборник радова са округлог стола Историјског института. Подгорица, 1999, 189–198.

¹⁶ М. Николић, Monumenta cartographica Jugoslaviae: средњовековне карте. II, 67.

¹⁷ R. V. Tooley у својој књизи *Maps and Mapmakers, xiii*, London 1978. истиче да је карта и њена израда у том периоду представљала чист бизнис.

¹⁸ *Jugoslovenske zemlje na starim geografskim kartama : XVI, XVII i XVIII vek* / [izbor i tekst] Siniša Živković ; [fotografije Milinko Stefanović], 12. Посебно треба истаћи значајне картографе из Венеције: Giacomo Gistaldi, Paolo Forlani, Fernando Bertelli, Simone Pinargenti, Gian Francesco Camocio...

(Vincenzo Maria Coronelli).¹⁹ Његов велики углед у Венецији, Ватикану, Паризу, говори о поузданости и обавештености овог картографа.²⁰ У овом периоду је стварао и Ераут (Eraut, Napoleone Francesco). Његова карта Будве²¹ има значајан допринос у убикацији топонима о чему ће бити више речи у даљем раду.

На примеру будванског подручја, тачније њене епископије, биће приказан значај карте. У науци је установљено да се град практично поистовећује са епископијом.²² На Зетском приморју, самим тим и у Будви, духовна власт епископа се простире и поклапа са подручјем градског дистрикта.²³ На основу канона римокатоличке цркве епископско седиште може бити само у граду, па је стога уобичајено становиште да се неко насеље сматра градом ако је у њему неко црквено средиште.²⁴ Епископија (лат. *Diocesis*; у западном хришћанству бискупија) у црквеној употреби представља административну област Цркве.²⁵

Питање подручја будванског дистрикта је до сада у науци обрађено у оквиру радова Ж. Бујуклића и М. Антоновића.²⁶ За разлику од неких других градова на Зетском приморју дистрикт Будве је због недостатка извора мање познат. Повеље српских владара који су потврђивали границе нису сачуване. Из потврда будванских права, од различитих власти, такође немамо податке о границама.²⁷

Реконструкција подручја будванске комуне највише може бити установљена на основу будванских Анала и Статута града.²⁸ Требало би и напоменути да подручје које је под јурисдикцијом града и у којем важе посебни земљишни односи представља градски дистрикт.²⁹ Он готово никада није статичан, а чиниоци који томе доприносе јесу географски услови, политички (и унутрашњи

¹⁹ Списак радова у националној библиотеци Marciana у Венецији: <http://geoweb.venezia.sbn.it/geoweb/HSL/Coronelli/Coronelliana.html> (10.7.2013)

²⁰ *Jugoslovenske zemlje na starim geografskim kartama*, 12.

²¹ Будва је била предмет ауторовог интересовање али и мастер тезе: *Будванска епископија између Венеције и Србије у првој половини XV века* која је одбрањена на Филозофском факултету у Београду а под менторством проф. др М. Антоновића.

²² Ј. Калић, *Словени и Византијско урбано наслеђе, у: Социјална структура српских градских насеља (XII-XVIII)*; 23.

²³ К. Митровић, *Млетачки епископи Котора*, 31.

²⁴ М. Антоновић, *Град и жупа*, 23. са освртом на старију литературу.

²⁵ Ц. Линч, *Историја средњовековне Цркве*, Београд 1999. 494. Епископија је област којом управља епископ уз помоћ нижег свештенства. Епископија је од најранијих година поистовећивана са самим градом.

²⁶ Ж. Бујуклић, *Правно уређење средњовековне Будванске комуне*, Никшић 1988; М. Антоновић, *Град и жупа у Зетском приморју и северној Албанији у XIV и XV веку*, Београд 2003.

²⁷ М. Благојевић, *Град и жупа – међе градског друштва, у: Социјална структура српских градских насеља (XII-XVIII)*; 71; М. Антоновић, *Град и жупа*, 209.

²⁸ *Статут Будве*, ед. Н. Вучковић, Будва, 1988; К. Ивановић, *Будвански анали I-II*, ед. Н. Вучковић, *Историјски записи* 22/4 (1965), 623–652; Бока 10 (1978), 287–307. Топоними који нам се овде нуде веома су битни, о значају топонима вид. рад С. Мишић, *Топонаместика као извор за историјску географију*, у: *Студије о средњовековном Полимљу*, Ниш, 2012, 22–33.

²⁹ М. Антоновић, *Град и жупа*, 182.

и односи са залеђем) и демографска кретања.³⁰ Ширење градског дистрикта у зетском приморју било је могуће само на два начина: стрпљивом економском пенетрацијом у залеђе или чекањем да се политичке околности измене.³¹

Територија коју је обухватала будванска комуна у статутарним одредбама се назива „terra nostra“, разликујући уже градско језгро „citta“ од подручја изван градских зидина односно дистрикта, „distretto“. Међутим, статут нам не доноси даље одреднице и не прецизира где су се те границе простирале у време доношења статута. У самом статуту се помињу неколико локалитета Целестрина (Celestine), Прапратина, Шушањ (Sussana) као и сељаци из села Марковићи.³²

На основу будванског статута, данас још увек загонетни топоним Целестрина је представљала црквени посед, односно посед будванског капитола.³³ Топоним оваквог имена се не налази у самој околини Будве. Приближну убикацију, али њену припадност Бару, током XV века можемо да уочимо на основу упутства Венеције Азелину Боци који је као млетачки посланик боравио у Турској. У инструкцијама које је добио да предочи султану, требало је образложити како Венеција жели мир са Балшићима уз предају Будве са целокупним дистриктом. Са друге стране, Венеција је требало мирно да ужива своје поседе од Целестрине код Св. Марије Ратачке до Скадра.³⁴ Млечани су захтевали дакле у тим ратним годинама манастир који је припадао њима, међутим, на њиховим поседима ситуацију је контролисао Балша III. Сенат је током 1409. године упутио и једно посланство Јелени Балшић на преговоре, изричито захтевајући да опатија Св. Марије Ратачке са њеним поседима припадне Републици.³⁵ Физичка издвојеност Целестрине и њена делимична правна посебност није је одвајала од будванског дистрикта све до тренутка када су наступила бурна времена. Сасвим је могуће да се поклапа са успоном Паштровића, што је можда и узроковало њено одвајање.³⁶ Међу поседима који се потврђују Бару 1443. године налази се и Целестрина.³⁷

Када је реч о Прапратини, Статут је наводи у члану у којем забрањује давање земље у закуп сељацима који станују ван дистрикта, код Прапратине.³⁸ У непосредној близини Целестрине, налази се и село Шушањ, чијим сељацима

³⁰ Исто. 179.

³¹ М. Антоновић, *Град и жупа*, 181.

³² Н. Вучковић, *Статут Будве*, 72; Ж. Бујуклић, *Правно уређење*, 39.

³³ М. Антоновић, *Град и жупа*, 209.

³⁴ J. Valentini, *Acta Albania Veneta VII*, nr. 1473, Munchen, 1969–1979. даље (AAV).

³⁵ М. Спремић, *Ратачка опатија код Бара*, 171, у: Прекинут успон. Границе опатије на северу су почињале од Сутоморског теснаца.

³⁶ М. Антоновић, *Град и жупа*, 211.

³⁷ AAV XVIII, nr. 4860.

³⁸ Н. Вучковић, *Статут Будве*, 101; Ж. Бујуклић, *Правно уређење*, 222. М. Антоновић, *Град и жупа*, 211. Што се тиче убикације М. Антоновић закључује сасвим исправно да се будванска Прапратина не може поистовећивати са Дукљаниновом, јер је она пак лежала између Бара и Улциња што је ипак предалеко од Будве за било какав однос са њом.

је било дозвољено да напасају стоку у дистрику уз дажбине које су се давале казнац.³⁹ Топоним Шушањ и данас постоји. Разлог због којег су ови топоними преживели све редакције и преписе статута јесте припадност жупи и посебни привредни односи са Будвом.⁴⁰ Други извор који нам пружа податке за реконструкцију јесу *Будвански анали*, писца Крсте Ивановића. Он је 1650. године забележио да је у време „готских војвода“ граница Будве ишла од Бечића (реке), преко Три Студенца, Колијеша (Кољежа, Colieso), Мајстора и Ђурђевца (цркве), потом потоком Дреновштица до Црвеног камена. Из наведених топонима се види да су у склопу будванске комуне припадали Завала, Маине, Побори и део Грбаљске жупе.⁴¹ Међутим, с временом се област под разним околностима смањивала, да би у Ивановићево време подручје под јурисдикцијом Будве обухватало област од Бјелаштице (речица), до Пријевора са Сеоцем (село) под брдом Св. Спас.⁴² Поморске границе, како наводи Ивановић, очувале су се и простирале се од Которског залива до Црног рта. Будва је сводећи свој дистрикт на једну трећину успела да задржи море, пре свега као свој привредни простор.⁴³

Податак о поморској граници налазимо и у документу који је настао нешто раније⁴⁴, сачуваном у Државном архиву у Венецији. У њему се Будвани обраћају сенату са молбом да Паштровићи морају да плаћају царине од промета вина и остале робе, јер су се ови последњи налазили на њиховој територији чија *стара граница* је ишла од Црног рта до Бококоторског залива.⁴⁵ Будвани су се тада позивали на привилегије које су поднели као доказ ради признавања њихових права.⁴⁶ Овом захтеву није удовољено, али нам указује на чињеницу да су се Будвани на време снабдели фалсификатима како би остварили своје територијалне претензије.⁴⁷ Западна граница будванског дистрикта, према которским поседима, позната нам је на основу уговора о миру између Србије и Венеције из 1426. године. Гранична линија је ишла од рта Јаз, потом преко Пријевора и Дубовице до Мајстора.⁴⁸ Западна граница будванског дистрикта је

³⁹ Н. Вучковић, *Статут Будве*, 101; Ж. Бујуклић, *Правно уређење*, 19, 87; М. Антоновић, *Град и жупа*, 211.

⁴⁰ М. Антоновић, *Град и жупа*, 212.

⁴¹ *Будвански анали I*, 646–647.

⁴² *Будвански анали I*, 647. М. Антоновић, *Град и жупа*, 212. Околност која је довела до те промене јесте дуготрајан процес опадања комуне након смрти цара Душана па све до учвршћивања власти Венеције.

⁴³ М. Антоновић, *Град и жупа*, 213.

⁴⁴ 1. децембар 1587. година.

⁴⁵ Фарлати такође доноси податак о граници на мору. D. Farlati, *Illyricum sacrum VII, Venetiis*, 1800–1817. 211. даље (*Illyricum sacrum*).

⁴⁶ Г. Станојевић, *Документи за проучавање друштва Котора, Будве и Паитровића*, Бока 17 (1985), 186.

⁴⁷ М. Антоновић, *Град и жупа*, 213. О Паштровићима и односу са Будвом подробније И. Божић, *Паитровићи*, у: Немирно Поморје, Београд, 1979, 106–155.

⁴⁸ *AAV XII*, пг. 3075. М. Антоновић, *Град и жупа*, 206–209. Треба истаћи и топоним *Saxo Roso* (Црвени камен), који се налазио на граници између Котора и Будве. О подручју которског

још више позната на основу повеље цара Стефана Душана о границама Котора.⁴⁹

За упознавање подручја будванске епископије може да послужи бележница каноника Петра Марковића која је настала 1708. године.⁵⁰ Значај овог документа се огледа у катастиху добара Цркве св. Јована Крститеља у којем је наведено ко су власници земље, суседне земље, затим која се култура узгаја, његова величина, дажбине и други подаци. Нажалост овај документ до сада није објављен и чува се у ХАЗУ. Посебно је значајно то што се спомињу називи предела, што нам омогућава да још боље уочимо величину будванског дистрикта. Наводе се следећи топоними⁵¹: Госпоштина⁵², Топлиш, Бјелин до, Бабин до, Бражде, Фонтана (Fontana), Фиумура (Fiumura), Бјелаустица, Блато, Арцере (Arcere), Подспилице, Стражница, Каржулице, Брдо, Дубовица, Царине. Наведени топоними се подударају са онима који се налазе у исправама из ранијих времена, са краја XV века. За разлику од свог западног суседа Котора али и југоисточног Бара, Будва показује сиромашнију слику у броју топонима, посебно топонима романског порекла. Још ако узмемо у обзир да су Целестрина, Шушањ, Самбро, топоними романског порекла, припадали такозваним „прекоморским“ поседима Будве, који су много ближи Бару.⁵³

Једини топоними романског порекла у оквиру самог дистрикта наводе се у споменутој бележници Петра Марковића а то су Фонтана, Фиумура и Арцере. Фиумура је према мишљењу професора М. Антоновића, настала тек у доба млетачке власти и представља италијанску реч са домаћим наставком.⁵⁴ Фонтана је топоним романског порекла чију убикацију можемо извршити на основу карте коју је израдио *Eraut, Napoleone Francesco*.⁵⁵ На изворишту реке Грђевице која се од Будве налази североисточно уцртан је топоним Фонтана.

дистрикта опширније М. Антоновић, *Град и жупа*, 199-209; К. Митровић, *Млетачки епископи Котора*, 31-38.

⁴⁹ С. Ћирковић, *Повеља цара Стефана Душана о границама Котора*, 37-58, у: Стари српски архив 10, 2011. (Допунио и за штампу приредио Ђорђе Бубало)

⁵⁰ Нажалост овај документ до сада није објављен и није био доступан аутору, чува се у ХАЗУ, Marcovich Petrus, Terminationes seu decreta ac alia acta ad futuram cautellam et regulam pro bono regime ecclesiae cathedrales s. Johannis Baptista de Budua, Arhiv Jazu, sign I d. 103. (Према наводу Ж. Бујуклића). Значај овог документа се огледа у катастиху добара цркве св. Јована Крститеља у којем је наведено ко су власници земље, суседне земље, затим која се култура узгаја, његова величина, дажбине. Ж. Бујуклић, *Правно уређење*, 40.

⁵¹ О развоју топонимије видети: Г. Шкриванић, *Најважније етапе у развоју топонимије југословенских земаља на старим картама*, Историјски часопис, књ. XVIII, (1971), 115–121.

⁵² К. Ивановић, *Будвански анали I*, 626. Уз Госпоштину која се налази уз саме зидине налази се и локалитет Фратарске њиве.

⁵³ М. Антоновић, *Град и жупа*, 248–249.

⁵⁴ Ж. Бујуклић, *Правно уређење*, 40; М. Антоновић, *Град и жупа*, 249. (Ita. -mura/зид)

⁵⁵ http://iccu01e.caspur.it/ms/internetCulturale.php?id=mag_GEO0025813&teca=GeoWeb++Marciana датум преузимања (1.6.2013). У прилогу је достављен и извештај у коме су наведени сви градови и утврђења које Ераут уцртао.

Сама реч *фонтана* је латинског порекла и има значење извор.⁵⁶ Тиме је извршена убикација једног од три топонима које наводи Петар Марковић а који се налазе у оквиру самог будванског дистрикта.⁵⁷

Како немамо овако детаљну карту Будве од неког другог аутора, отежавајућа је околност за сучељавање две карте. Но и поред ове чињенице, на основу осталих карата које је сачинио Ераут а пре свега градова на Јадранској обали и са колико прецизних топонима и детаља говори нам о информисаности и познавању терана овог картографа у служби Венеције.⁵⁸

Захваљујући дигитализацији и доступности нових карата могуће је извршити убикацију неких локалитета који су до сада у науци били непознати. Овим је показан значај карте у медијавистици, у науци уопште. Показана је и потреба да се што више карата које су дигитализоване, и оне које нису а које се налазе у националним библиотекама пре свега у Италији, а посебно оној у Венецији,⁵⁹ прегледају како бисмо искористили што више нових података које би оне могле да нам пруже. Тиме бисмо значај карте, картографије и њено место као помоћне историјске науке унапредили још више.

⁵⁶ М. Kostrenčić, *Lexicon Latinitatis medii aevi Iugoslaviae I*, 1973, 470.

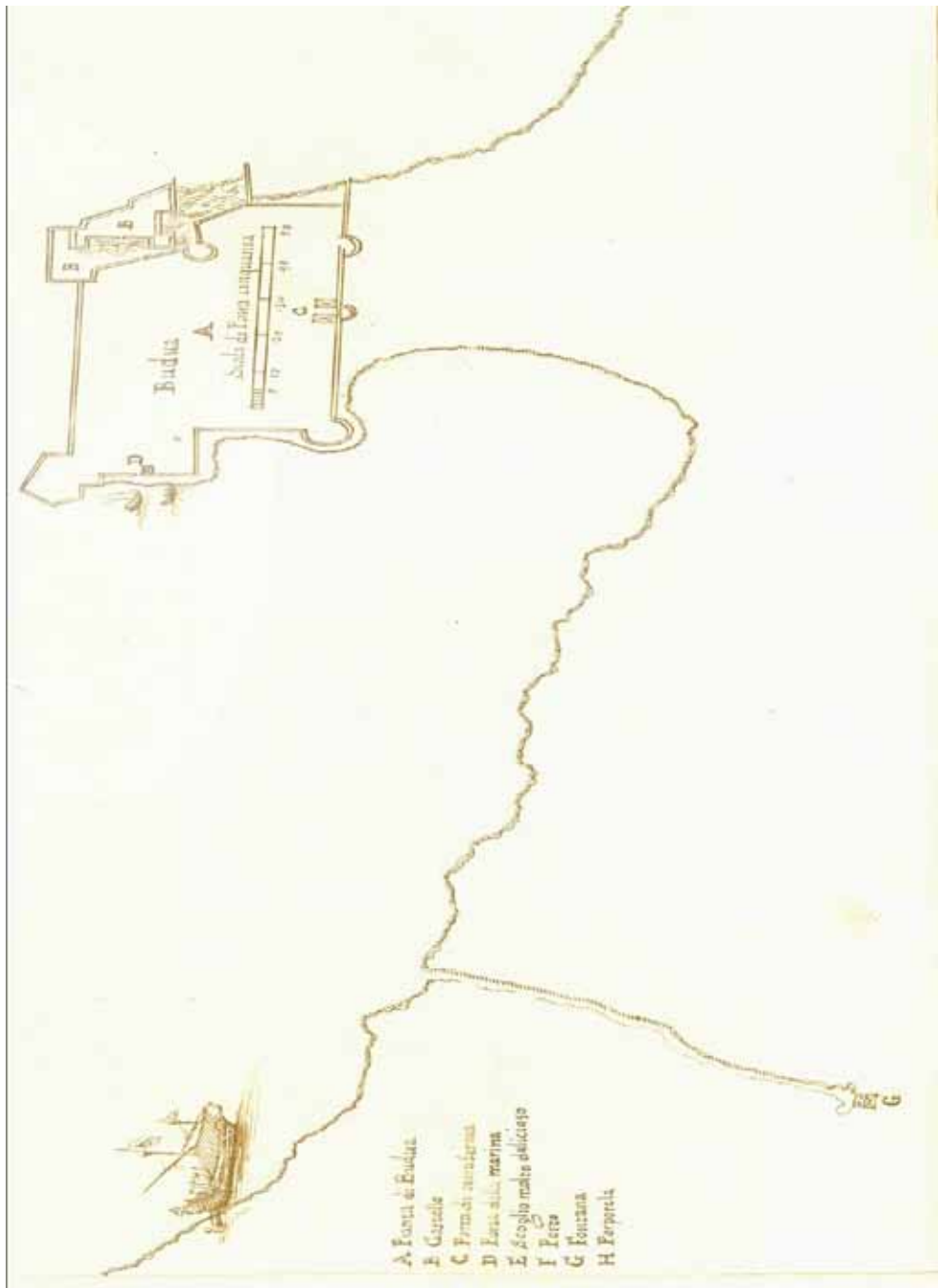
⁵⁷ Ц. Тош, *У трагању за историјом*, 87. „Историчар воли изворе који су временски и изворно ближи догађајима али и извори удаљени од догађаја имају свој значај.“

⁵⁸ Остале карте могу се прегледати на сајту: <http://www.internetculturale.it> (6.8.2013). У Прилогу је достављен и извештај на основу којег се може видети које је све градове израдио на картама.

⁵⁹ <http://marciana.venezia.sbn.it/> (6.8.2013)

Прилог

http://iccu01e.caspur.it/ms/internetCulturale.php?id=mag_GEO0025813&teca=GeoWeb+-+Marciana;
аутор карте: *Eraut, Napoleone Francesco*; датум настанка карте 29. 07. 1682.

Литература

- Статут Будве*. (1988). (ед. Н. Вучковић). Будва.
- Farlati, D. (1800–1817). *Illyricum Sacrum VII. Venetiis*.
- Valentini, J. (1969–1979). *Acta Albaniae Veneta II–III (2–24)*. Munchen.
- Антоновић, М. (2003). *Град и жупа у Зетском приморју и северној Албанији у XIV и XV веку*. Београд.
- Berk, P. (2002). *Istorija i društvena teorija*. Beograd.
- Благојевић, М. *Град и жупа – међе градског друштва*, у: *Социјална структура српских градских насеља (XII–XVIII)*, 67–84. Смедерево.
- Бујуклић, Ж. (1988). *Правно уређење средњовековне будванске комуне*. Никшић.
- Campbell, T. (1987). *Portolan Charts from the Late Thirteenth Century to 1500*, 371–463, in: *Cartography in Prehistoric, Ancient, and Medieval Europe and the Mediterranean* Ed. by J. V. Harley and David Woodward, University of Chicago Press.
- Carr, E. H. (1961). *What is History?* Cambridge University Press.
- Ćelstal, K. (2003). *Prošlost nije više što je nekad bila*. Beograd.
- Ћирковић, С. (2011). *Повеља цара Стефана Душана о границама Котора*, 37–58, у: *Стари српски архив 10* (допунио и за штампу приредио Ђорђе Бубало).
- Ћирковић, С. (2007). *Сведочење карте у: Историографија и методологија*, Београд.
- Иконовић, В., Живковић, Д. *Методолошки концепти картографије*, Гласник српског географског друштва, свеска LXXXVII - бр. 2, Београд 2007, 153–164.
- Ивановић, К. (1978). *Будвански анали I-II*, ед. Н. Вучковић, *Историјски записи 22/4*, 623-652; *Бока 10* (1978), 287–307.
- Калић, Ј. (1992). *Словени и византијско урбано наслеђе*, у: *Социјална структура српских градских насеља (XII–XVIII)*, 21–32, Смедерево.
- Kostrenčić, M. (1973). *Lexicon Latinitatis medii aevi Jugoslaviae I*, Zagreb.
- Линч, Џ. (1999). *Историја средњовековне цркве*. Београд.
- Мишић, С. (2000). *Хидрографија српских земаља на старим географским картама*, Гласник Историјског архива Ваљева, 34, 41–52.
- Мишић, С. (2012). *Топонамастика као извор за историјску географију*, у: *Студије о средњовековном Полимљу*, Ниш, 22–33.
- Митровић, К. (2007). *Млетачки епископи Котора: 1420–1513*, Београд.
- Николић, М. *Ренесанса Птоломејеве географије*, Monumenta cartographica Jugoslaviae [Картографска грађа]: средњовековне карте. II
- Спремић, М. (2005). *Ратачка опатија код Бара*, у: *Прекинути успон, Српске земље у позном средњем веку*, Београд.
- Станојевић, Г. (1985). *Документи за проучавање друштва Котора, Будве и Паиштровића*, Бока 17.
- Шкриванић, Г. (1971). *Најважније етапе у развоју топонимије југословенских земаља на старим картама*, *Историјски часопис*, књ. XVIII, 115–121.
- Thrower, N. J. W. (1972). *Maps and men, An examination of cartography in relation to culture and civilization*, New Jersey.

- Томовић, Г. *Југословенске земље на средњовековним поморским картама*, у *Monumenta cartographica Jugoslaviae* [Картографска грађа]: средњовековне карте. II
- Томовић, Г. (1972). *Поморска карта Ангелина Дулцерта из 1339. г*, ИЧ 19, 79–99.
- Г. Томовић, *Српске земље у европској картографији до краја XV века*, у: Средњовековна историја Црне Горе као поље истраживања: зборник радова са округлог стола Историјског института. Подгорица, 1999, 189-198.
- Томовић, Г. (1991). *Територија Србије на картама до 1600. године*, у: Д. Срејовић, Србија и суседне земље на старим географским картама, Београд.
- Tooley, R. V. (1978). *Maps and Mapmakers*, London.
- Тош, Џ. (2008). *У трагању за историјом*, Београд.
- Jugoslovenske zemlje na starim geografskim kartama: XVI, XVII i XVIII vek.* (1990). [izbor i tekst] Siniša Živković ; [fotografije Milinko Stefanović]. Beograd: NIP Jugoslavija EKO.

Vladan D. Stanković

THE MAP AS AN AUXILIARY INSTRUMENT IN MEDIEVALISM

Summary: The map as an auxiliary instrument in medievalism has already been pointed out in historical science by works of Gavro Škrivanić, Gordana Tomović and the others. Indicating the already available works, thanks to the process of digitizing and attainability of new maps, it is now possible to locate some regions unknown to science so far.

Researching the area of Budva and its diocese in the medieval age, among seldom Roman toponyms we consider Fontana, Fiumura and Arcere noted by Budvan prebendary Petar Marković. Based on the seventeenth century map made by Eraut, Napoleone Francesco, it would have been a try to locate one of three quoted toponyms. It would show the significance of map in medievalism, but also the need to inspect as much maps as possible, not only digitized, but also those which are not. Placed in National library of Italy, with emphasis on the one in Venice, it would help the proper data usage.